ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER

της 17ης Μαΐου 2001 [1]

1. Η παρούσα αίτηση προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την πραγμάτωση του δικαιώματος της ελεύθερης εγκαταστάσεως των αρχιτεκτόνων.

2. Στο επίκεντρο του ερωτήματος προς ερμηνεία των εφαρμοστέων διατάξεων που υποβάλλεται στην κρίση του Δικαστηρίου βρίσκεται η οδηγία 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1985, για την αμοιβαία αναγνώριση των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής και τη θέσπιση μέτρων για τη διευκόλυνση της πραγματικής άσκησης του δικαιώματος εγκατάστασης και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών [2].

I — Το νομικό πλαίσιο

Α — *Το κοινοτικό δίκαιο*

3. Το άρθρο 1 της οδηγίας ορίζει:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται για δραστηριότητες στον *τομέα* της αρχιτεκτονικής.

2. Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, ως *δραστηριότητες στον τομέα της αρχιτεκτονικής νοούνται οι δραστηριότητες που ασκούνται, συνήθως, με τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα*» [3].

4. Σκοπός της οδηγίας δεν είναι η εναρμόνιση των εθνικών κανόνων στον τομέα της αρχιτεκτονικής. Δεν ορίζει ποιος θεωρείται ως αρχιτέκτων. Ακόμη, δεν προβλέπει ουσιαστικά κριτήρια προς οριοθέτηση του επαγγέλματος.

5. Η οδηγία προβλέπει δύο ειδών καθεστώτα.

Για τα χορηγούμενα μετά την έναρξη της ισχύος της διπλώματα το κεφάλαιο II της οδηγίας περιλαμβάνει ένα οριστικό καθεστώς, βάσει του οποίου τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να αναγνωρίζουν τα διπλώματα που χορηγούν τα λοιπά κράτη μέλη εφόσον πληρούν τους σχετικούς με το περιεχόμενο και τη διάρκεια της εκπαιδεύσεως όρους τους οποίους

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 223, σ. 15, στο εξής: οδηγία.

3 — Η υπογράμμιση δική μου.

θέτουν τα άρθρα 3 και 4[4]. Κάθε κράτος μέλος πρέπει να ανακοινώνει και να ενημερώνει τον πίνακα των διπλωμάτων που πληρούν τα κριτήρια αυτά, καθώς και τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς και τις αρχές που τα χορηγούν.

Προβλέπεται ένα μεταβατικό καθεστώς όσον αφορά τα διπλώματα που χορηγούνται πριν από την ημερομηνία κοινοποιήσεως της οδηγίας ή για τους σπουδαστές που έχουν αρχίσει τις σπουδές τους το αργότερο κατά το ακαδημαϊκό έτος 1987/1988. Η οδηγία περιλαμβάνει έναν μηχανισμό αυτόματης αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, ο οποίος εκτίθεται εκτίθεται λεπτομερώς στο κείμενό της.

6. Το άρθρο 11 της οδηγίας απαριθμεί τα πτυχία, τα πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους που χορηγούνται εντός της Γερμανίας, τα οποία πρέπει να αναγωρίζονται από τα άλλα κράτη μέλη.

7. Όσον αφορά τις εξετάσεις βάσει τίτλων περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 11, στοιχείο α', τέταρτη περίπτωση, το άρθρο 13 διευκρινίζει ότι «[...] περιλαμβάνει την κρίση μελετών που εκπόνησε και εκτέλεσε ο υποψήφιος κατά την πρακτική άσκηση των δραστηριοτήτων που αναφέρει το άρθρο 1, για περίοδο έξι χρόνων το λιγότερο».

4 — Τα άρθρα 3 και 4 ορίζουν τις προϋποθέσεις τις οποίες πρέπει να πληροί κάθε είδους επαγγελματική εκπαίδευση που οδηγεί στη χορήγηση πτυχίων και άλλων πιστοποιητικών αρχιτεκτονικής. Το άρθρο 4 απαριθμεί συγκεκριμένα ορισμένους όρους που αφορούν, για παράδειγμα, την ελάχιστη διάρκεια της εκπαιδεύσεως.

Β — *Το βελγικό δίκαιο*

8. Ο νόμος της 20ής Φεβρουαρίου 1939[5] αφορά την προστασία του τίτλου και του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα. Το άρθρο 1 του νόμου αυτού ορίζει:

«1. Ουδείς μπορεί να φέρει τον τίτλο του αρχιτέκτονα ή να ασκεί το επάγγελμα αυτό εφόσον δεν κατέχει δίπλωμα αποδεικνύον ότι επέτυχε στη δοκιμασία για την απόκτηση του σχετικού διπλώματος.

2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 1 και των άρθρων 7 και 12, οι Βέλγοι υπήκοοι και οι υπήκοοι των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή άλλου κράτους που μετέχει στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο μπορούν να φέρουν τον τίτλο του αρχιτέκτονα στο Βέλγιο και να ασκούν το επάγγελμα εφόσον έχουν πτυχίο, πιστοποιητικό ή άλλο τίτλο καλυπτόμενο από το παράρτημα του παρόντος νόμου.

3. Οι Βέλγοι υπήκοοι και οι υπήκοοι των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή άλλου κράτους που μετέχει στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις που προβλέπει το παράρτημα του παρόντος νόμου, έχουν το δικαίωμα να κάνουν σύννομη χρήση του προκύπτοντος από την εκπαίδευσή τους τίτλου τον οποίο φέρουν στο κράτος προελεύσεως ή καταγωγής και,

5 — *Moniteur belge* της 25ης Μαρτίου 1939.

ενδεχομένως, της συντομογραφίας του τίτλου αυτού, στη γλώσσα του εν λόγω κράτους.

[...]»

9. Στο παράρτημά του ο ως άνω νόμος απαριθμεί τις διατάξεις σχετικά με τα πτυχία, πιστοποιητικά ή τους άλλους τίτλους που αποκτώνται στη Γερμανία και παρέχουν τη δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να φέρουν τον τίτλο του αρχιτέκτονα και να ασκούν το επάγγελμα αυτό στο Βέλγιο.

10. Τέλος, τα άρθρα 4 και 5 του νόμου της 26ης Ιουνίου 1963 [6], περί συστάσεως Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, ορίζουν, αντίστοιχα, ότι «ουδείς μπορεί να εγγραφεί στα μητρώα του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, ή σε πίνακα ασκουμένων, αν δεν πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος της 20ής Φεβρουαρίου 1939 περί της προστασίας του τίτλου και του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα» και ότι «ουδείς μπορεί να ασκεί στο Βέλγιο το επάγγελμα του αρχιτέκτονα με οποιαδήποτε ιδιότητα αν δεν είναι εγγεγραμμένος στα μητρώα του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων ή σε πίνακα ασκουμένων [...]».

II — Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης

11. Ο Nicolas Dreessen, βελγικής ιθαγενείας, κατέχει δίπλωμα πολιτικού μηχανικού, που του χορηγήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1966 στη Γερμανία. Εργάστηκε επί 25 έτη «ως μισθωτός σε διάφορα αρχιτεκτονικά γραφεία» [7] στη Λιέγη (Βέλγιο). Το 1991, όταν τέθηκε υπό εκκαθάριση η εταιρία η οποία τον απασχολούσε, ο ενδιαφερόμενος ζήτησε την εγγραφή του στα μητρώα του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων της Περιφέρειας της Λιέγης, για να αρχίσει να εργάζεται ως ανεξάρτητος επαγγελματίας.

12. Το αίτημά του απορρίφθηκε με απόφαση της 29ης Απριλίου 1993. Η τελευταία αυτή απόφαση στηρίζεται στη διαπίστωση ότι το άρθρο 11, στοιχείο α', της οδηγίας, που μεταφέρθηκε στην εθνική έννομη τάξη με το τροποποιητικό βασιλικό διάταγμα της 6ης Ιουλίου 1990 [8], δεν καλύπτει ρητά το χορηγηθέν από τμήμα «Allgemeiner Hochbau» (οικοδομικών κατασκευών) δίπλωμα. Πράγματι, το τμήμα που χορήγησε το δίπλωμα αυτό δεν είναι τμήμα αρχιτεκτονικής.

6 — *Moniteur belge* της 5ης Ιουλίου 1963.

7 — Το εθνικό δικαστήριο χρησιμοποιεί την έκφραση αυτή στην αίτηση προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (βλ. σ. 3). Κατά την επ ακροατηρίου συζήτηση οι διάδικοι διαφώνησαν επί του αν ο προσφεύγων εργάστηκε ως «μισθωτός αρχιτέκτων» ή ως «μισθωτός σε διάφορα αρχιτεκτονικά γραφεία». Επί του σημείου αυτού υπενθυμίζω ότι η διαδικασία του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ) στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου και ότι κάθε εκτίμηση των επίδικων περιστατικών εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου (βλ. μεταξύ άλλων τις αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 1968, 13/68, Salgoil, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 825· της 16ης Μαρτίου 1978, 104/77, Oehlschläger, Συλλογή τόμος 1978, σ. 2787, σκέψη 4· της 16ης Ιουλίου 1998, C-235/95, Dumon και Froment, Συλλογή 1998, σ. I-4531, σκέψη 26, και της 5ης Οκτωβρίου 1999, C-175/98 και C-177/98, Lirussi και Bizzaro, Συλλογή 1999, σ. I-6881, σκέψη 37). Το Δικαστήριο είναι αποκλειστικά αρμόδιο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας ή του κύρους κοινοτικού νομοθετήματος, βάσει πραγματικών περιστατικών που του επισημαίνονται από το εθνικό δικαστήριο (βλ. μεταξύ άλλων τις αποφάσεις Oehlschläger, προαναφερθείσα, σκέψη 4· της 2ας Ιουνίου 1994, C-30/93, AC-ATEL Electronics Vertriebs, Συλλογή 1994, σ. I-2305, σκέψη 16, και της 20ής Μαρτίου 1997, C-352/95, Phytheron International, Συλλογή 1997, σ. I-1729, σκέψη 11). Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να στηριχθεί στη διατύπωση που χρησιμοποιεί το αιτούν δικαστήριο.

8 — Το διάταγμα αυτό τροποποιεί τον νόμο της 20ής Φεβρουαρίου 1939, περί της προστασίας του τίτλου και του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα. Από τυπική άποψη, περιλαμβάνει ένα παράρτημα το οποίο επαναλαμβάνει τις διατάξεις της οδηγίας σχετικά με «πτυχία, πιστοποιητικά ή άλλους τίτλους που παρέχουν στους ενδιαφερόμενους το δικαίωμα να φέρουν τον τίτλο του αρχιτέκτονα και να ασκούν το επάγγελμα αυτό στο Βέλγιο».

13. Επιληφθέν εφέσεως κατά της αποφάσεως αυτής, το Conseil d'appel d'expression française de l'ordre des architectes (δευτεροβάθμιο γαλλόφωνο συμβούλιο του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων) υπέβαλε στο Δικαστήριο ένα προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την αναγνώριση της ισοτιμίας του διπλώματος του αιτούντος προς τα πτυχία, πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους περί των οποίων γίνεται λόγος στην εθνική νομοθεσία [9].

14. Με απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, καλούμενη «Dreessen I» [10], το Δικαστήριο έκρινε ότι το χορηγηθέν στον N. Dreessen δίπλωμα δεν ήταν ισότιμο προς τα πτυχία, τα πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους που απαριθμεί περιοριστικά το άρθρο 11, στοιχείο α', τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας.

Κατά το Δικαστήριο, «το μεταβατικό καθεστώς, το οποίο έχει εφαρμογή επί των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, χαρακτηρίζεται από εξαντλητική απαρίθμηση των πτυχίων, πιστοποιητικών και τίτλων κάθε κράτους μέλους τα οποία μπορούν να αναγνωριστούν» [11]. Η απόφαση Dreessen I διευκρινίζει ότι, «όσον αφορά τις γερμανικές σχολές μηχανικών, αναγνώριση προβλέπεται μόνο για τα πιστοποιητικά που χορηγούνται από τα τμήματα αρχιτεκτονικής. Το πτυχίο ωστόσο του ενδιαφερομένου δεν χορηγήθηκε από τμήμα αρχιτεκτονικής» [12]. Επομένως, το Δικαστήριο έκρινε σαφώς ότι το δίπλωμα το οποίο χορήγησε το 1966 το τμήμα «Allgemeiner Hochbau» της «Staatliche Ingenieurschule für Bauwesen Aachen» (Ανωτάτης Κρατικής Σχολής Πολιτικών Μηχανικών του Άαχεν) δεν μπορεί να εξομοιωθεί προς τα πιστοποιητικά που αναφέρονται στο άρθρο 11, στοιχείο α', τέταρτη περίπτωση, της οδηγίας.

15. Βάσει της αποφάσεως Dreessen I το Conseil d'appel d'expression française de l'ordre des architectes απέρριψε την έφεση του ενδιαφερομένου με απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 1995.

16. Με έγγραφο της 25ης Οκτωβρίου 1997 ο N. Dreessen υπέβαλε νέα αίτηση εγγραφής στα μητρώα του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων. Ο αιτών της κύριας δίκης δικαιολόγησε την υποβολή της αιτήσεώς του με δύο ειδών επιχειρήματα. Αφενός, υποστήριξε ότι το δίπλωμά του δεν περιλαμβανόταν στον πίνακα περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 11 της οδηγίας λόγω σφάλματος των γερμανικών ομοσπονδιακών αρχών. Αφετέρου, το συμβούλιο του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων όφειλε να προβεί σε συγκριτική εξέταση της παρασχεθείσας εκπαιδεύσεως, σύμφωνα με τη νομολογιακή ερμηνεία που δόθηκε με την απόφαση Βλασσοπούλου [13].

17. Με απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1998 η αίτηση του N. Dreessen απορρίφθηκε, με την αιτιολογία ότι το συμβούλιο του συλλόγου δεν όφειλε να λάβει υπόψη τις γνώσεις και τα προσόντα του ούτε να τις εκτιμήσει και ότι έπρεπε να περιοριστεί μόνο στην εξέταση της ισοτιμίας του διπλώματος, η οποία δεν υφίσταται. Το ως άνω συμβούλιο προσέθεσε ότι το στηριζόμενο στο άρθρο 52 της Συνθή-

9 – Πρόκειται, στην περίπτωση αυτή, για τον βελγικό νόμο της 20ής Φεβρουαρίου 1939.

10 – C-447/93, Συλλογή 1994, σ. I-4087.

11 – Όπ.π., σκέψη 11.

12 – Όπ.π., σκέψη 12.

13 – Απόφαση της 7ης Μαΐου 1991, C-340/89 (Συλλογή 1991, σ. I-2357).

κης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 43 ΕΚ) αίτημα είχε ήδη υποβληθεί και απορριφθεί.

18. Αναθεωρώντας την απόφαση αυτή το Conseil d'appel d'expression française de l'ordre des architectes αποφάσισε στις 16 Ιουνίου 1999 να δικαιώσει τον N. Dreessen, δεχόμενο ότι αυτός είχε τα προσόντα και τις γνώσεις που απαιτούσε η βελγική νομοθεσία.

19. Το Conseil de l'ordre des architectes άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής, ισχυριζόμενο ότι δεν εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές να συμπληρώσουν την αποκλειστική απαρίθμηση του άρθρου 11 της οδηγίας, προβαίνοντας σε συγκριτική εξέταση.

III — Το προδικαστικό ερώτημα

20. Το βελγικό Cour de cassation έκρινε ότι η λύση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Κατά συνέπεια, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν τα άρθρα 5 [της Συνθήκης ΕΚ (νυν, άρθρο 10 ΕΚ)] και 52 της Συνθήκης [ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 43)] την έννοια ότι το κράτος μέλος, σε αρμόδια αρχή του οποίου ένας κοινοτικός υπήκοος, κάτοχος διπλώματος κτηθέντος εντός άλλου κράτους μέλους, υποβάλλει αίτημα παροχής αδείας ασκήσεως επαγγέλματος, την πρόσβαση στο οποίο η εθνική νομοθεσία εξαρτά από την κτήση διπλώματος ή επαγγελματικών προσόντων, υποχρεούται να λάβει υπόψη το προβαλλόμενο από τον αιτούντα δίπλωμα και να προβεί σε συγκριτική εξέταση μεταξύ των ικανοτήτων και των προσόντων που πιστοποιούνται με το δίπλωμα αυτό και των ικανοτήτων και των προσόντων που απαιτούν οι εθνικοί κανόνες, ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία υφίσταται, όσον αφορά το εξεταζόμενο επάγγελμα, οδηγία εκδοθείσα από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 57, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης [ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 47, παράγραφοι 1 και 2, ΕΚ)], όταν η οδηγία αυτή προβλέπει, όσον αφορά τις περιόδους σπουδών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, περιοριστική απαρίθμηση των διπλωμάτων ή πιστοποιητικών που χορηγούν τα διάφορα κράτη μέλη, βάσει των οποίων πρέπει να επιτρέπεται η άσκηση του σχετικού επαγγέλματος εντός των άλλων κρατών μελών, όταν ο αιτών εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ως άνω μεταβατικού συστήματος και όταν το δίπλωμα που αυτός επικαλείται δεν περιλαμβάνεται στην προαναφερθείσα περιοριστική απαρίθμηση;»

IV — Νομική ανάλυση

21. Με το ερώτημα αυτό το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν το άρθρο 52 της Συνθήκης έχει την έννοια ότι οι αρμόδιες αρχές κράτους μέλους, στις οποίες υποβάλλεται αίτημα προς χορήγηση αδείας ασκήσεως του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα, η προσβαση στο οποίο εξαρτάται, κατά την εθνική νομοθεσία, από την κτήση διπλώματος ή επαγγελματικών προσόντων, υπο-

χρεούνται να λάβουν υπόψη τις ικανότητες και τα προσόντα που πιστοποιούνται με δίπλωμα πολιτικού μχανικού, κτηθέν εντός άλλου κράτους μέλους, έστω και αν το δίπλωμα αυτό δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των τίτλων που προβλέπει το άρθρο 11 της οδηγίας.

22. Πρέπει να απορριφθεί εξαρχής ένα επιχείρημα που προέβαλε το συμβούλιο του ως άνω συλλόγου.

Το εν λόγω συμβούλιο θεωρεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη απαντήσει στο νομικό ερώτημα με την απόφαση Dreessen I. Όμως, με την απόφαση αυτή, και αντίθετα με όσα υποστηρίζονται, το Δικαστήριο αποφάνθηκε μόνον επί του ενδεχομένου τυπικής υπαγωγής του διπλώματος πολιτικού μηχανικού στον πίνακα του άρθρου 11 της οδηγίας, όπου γίνεται αποκλειστική απαρίθμηση ορισμένων διπλωμάτων. Στην παρούσα υπόθεση, ο αιτών της κύριας δίκης προβάλλει διαφορετικά επιχειρήματα. Ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της ουσιαστικής αξίας του επίμαχου διπλώματος. Πράγματι, το ανακύπτον ζήτημα είναι αν οι εθνικές αρχές έχουν την υποχρέωση να εξετάζουν τις ικανότητες και τα προσόντα που πιστοποιούνται με σκοπό την εξακρίβωση του αν βάσει αυτών είναι δυνατή η άσκηση της δραστηριότητας του αρχιτέκτονα. Ο N. Dreessen ζητεί την υπέρ αυτού εφαρμογή της αρχής που προκύπτει από την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, ενώ το δίπλωμα που έχει δεν πληροί τις προϋποθέσεις της οδηγίας. Το ερώτημα που τέθηκε στο πλαίσιο της αποφάσεως Dreessen I ήταν διαφορετικό από το υποβαλλόμενο σήμερα. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει το επιχείρημα του καθού της κύριας δίκης.

23. Προεισαγωγικώς πρέπει να υπομνησθούν οι αρχές που συνάγονται από την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου και την απόφαση Hocsman [14].

24. Η αρχή που συνάγεται από την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου βρίσκεται στο επίκεντρο του προδικαστικού ερωτήματος του αιτούντος δικαστηρίου.

Με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο έκρινε ότι το κράτος μέλος στο οποίο υποβάλλεται αίτηση προς χορήγηση αδείας για την άσκηση επαγγέλματος στο οποίο η πρόσβαση εξαρτάται, κατά την εθνική νομοθεσία, από την κατοχή διπλώματος ή την επαγγελματική κατάρτιση οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα διπλώματα, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους που έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος με σκοπό την άσκηση του επαγγέλματος αυτού σε άλλο κράτος μέλος και να προβαίνει σε συγκριτική εξέταση των ικανοτήτων που πιστοποιούνται με τα διπλώματα αυτά και των γνώσεων και προσόντων που απαιτούν οι εθνικές διατάξεις [15].

25. Η διαδικασία της συγκριτικής εξετάσεως πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα στις εθνικές αρχές του κράτους μέλους υποδοχής να ελέγχουν βάσει αντικειμενικών κριτηρίων ότι με το αλλοδαπό δίπλωμα βεβαιώνονται, όσον αφορά τον κάτοχό του, γνώσεις και προσόντα, αν όχι όμοια, τουλάχιστον ισοδύναμα προς τα πιστοποιούμενα με το εθνικό δίπλωμα. Η εκτίμηση αυτή πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας αποκλειστικώς υπόψη τον βαθμό των γνώσεων και των προσόντων που

14 — Απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2000, C-238/98, Hocsman (Συλλογή 2000, σ. I-6623).

15 — Σκέψη 16.

πρέπει να έχει κατά τεκμήριο ο ενδιαφερόμενος με βάση το δίπλωμα αυτό [16], ενόψει της φύσεως και της διάρκειας των σπουδών και των σχετικών με αυτές πρακτικών ασκήσεων.

26. Τέλος, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η εξέταση της αντιστοιχίας αυτής μεταξύ των γνώσεων και των προσόντων που πιστοποιούνται με το αλλοδαπό δίπλωμα και των απαιτουμένων από τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής πρέπει να γίνεται από τις εθνικές αρχές σύμφωνα με διαδικασία η οποία συνάδει προς τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου σχετικά με την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που η Συνθήκη παρέχει στους κοινοτικούς υπηκόους. Απ' αυτό συνάγεται ότι κάθε απόφαση πρέπει να μπορεί να προσβληθεί με μέσα ένδικης προστασίας του εσωτερικού δικαίου, ώστε να καθίσταται δυνατός ο έλεγχος της νομιμότητάς της από πλευράς κοινοτικού δικαίου, ο δε ενδιαφερόμενος να μπορεί να λαμβάνει γνώση της αιτιολογίας της αποφάσεως αυτής [17].

27. Η προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου έδωσε λαβή για διάφορες μεταγενέστερες αναπτύξεις [18] και, πρόσφατα, έδωσε την ευκαιρία για την προαναφερθείσα απόφαση Hocsman.

Στην τελευταία αυτή υπόθεση το Δικαστήριο εφάρμοσε την προμνημονευθείσα αρχή υπέρ κοινοτικού υπηκόου, κατόχου διπλώματος ιατρικής κτηθέντος εντός τρίτης χώρας, στον οποίο δεν αναγνωριζόταν το δικαίωμα να εγκατασταθεί ως ανεξάρτητος επαγγελματίας στο έδαφος κράτους μέλους, ενώ οι αρμόδιες εθνικές αρχές του είχαν επιτρέψει να ασκήσει, ως μισθωτός, το επάγγελμά του σε διάφορα δημόσια νοσοκομεία. Το Δικαστήριο ήρε την «αντιφατική» [19] αυτή κατάσταση δεχόμενο ότι «γίνεται παγίως δεκτό ότι [στην περίπτωση αυτή] οι αρχές κράτους μέλους [...] οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη το σύνολο των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων, καθώς και την πρόσφορη πείρα του ενδιαφερομένου, προβαίνοντας σε συγκριτική εξέταση μεταξύ, αφενός, των ικανοτήτων που πιστοποιούνται με αυτά τα διπλώματα και αυτή την πείρα και, αφετέρου, των γνώσεων και προσόντων που απαιτούνται από την εθνική νομοθεσία» [20].

28. Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[...] η νομολογία αυτή δεν είναι παρά η νομολογιακή έκφραση μιας αρχής συμφυούς προς τις θεμελιώδεις ελευθερίες της Συνθήκης» [21].

29. Η νέα υπόθεση Dreessen εντάσσεται σε ένα ιδιαίτερο νομικό και πραγματικό πλαίσιο.

Όσον αφορά ειδικότερα το κατά τόπον πεδίο εφαρμογής, διαπιστώνω ότι ο αιτών της κύριας δίκης έχει αποκτήσει το σύνολο της επαγγελματικής του πείρας εντός του κράτους μέλους της ιθαγενείας του.

16 — Όπ.π., σκέψη 17.

17 — Όπ.π., σκέψη 22.

18 — Βλ. για παράδειγμα τις αποφάσεις της 9ης Φεβρουαρίου 1994, C-319/92, Haim (Συλλογή 1994, σ. I-425, σκέψη 26), και της 8ης Ιουλίου 1999, C-234/97, Fernández de Bobadilla (Συλλογή 1999, σ. I-4773, σκέψη 29).

19 — Προαναφερθείσα απόφαση Hocsman, σκέψη 20.

20 — Όπ.π., σκέψη 23.

21 — Όπ.π., σκέψη 24.

Ωστόσο, έχει σημασία να σημειωθεί ότι το επίμαχο δίπλωμα αποκτήθηκε στη Γερμανία. Ο αιτών της κύριας δίκης έκανε χρήση του δικαιώματός του της ελεύθερης κυκλοφορίας για να λάβει δίπλωμα πολιτικού μηχανικού σε άλλο κράτος μέλος και να επιστρέψει, στη συνέχεια, στο κράτος καταγωγής του, για να αποκτήσει εκεί επαγγελματική πείρα [22]. Το προδικαστικό ερώτημα αφορά ακριβώς την αξία του διπλώματος αυτού, με σκοπό την άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα. Προσθέτω ότι αυτό δεν μπορεί να εκτιμηθεί αναξάρτητα από το γεγονός ότι ο N. Dreessen άσκησε το εν λόγω επάγγελμα για πολλά έτη. Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, επομένως, δεν συνθέτουν μια καθαρά εσωτερική υπόθεση.

30. Το νομικό πλαίσιο της υποθέσεως επιβάλλει επίσης να γίνουν δύο ειδών παρατηρήσεις.

31. Αφενός, το δίπλωμα πολιτικού μηχανικού δεν είναι δίπλωμα προβλεπόμενο από την οδηγία, ώστε να μπορεί να ισχύσει υπέρ αυτού η αρχή της αυτόματης αμοιβαίας αναγνωρίσεως στο πλαίσιο του μεταβατικού συστήματος. Η κατάσταση του αιτούντος της κύριας δίκης δεν είναι όμοια με εκείνες περί των οποίων επρόκειτο στις προαναφερθείσες υποθέσεις Βλασσοπούλου και Hocsman. Στην πρώτη από αυτές η προσφεύγουσα της κύριας δίκης δεν καλυπτόταν από καμία οδηγία περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως. Ο επίδικος τομέας δραστηριοτήτων στην εν λόγω υπόθεση δεν είχε ρυθμιστεί ακόμα νομοθετικά. Όσον αφορά την προαναφερθείσα απόφαση Hocsman, το δίπλωμα του ενδιαφερομένου δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της σχετικής οδηγίας, διότι είχε χορηγηθεί από τις αρμόδιες αρχές τρίτης χώρας. Στην υπό κρίση υπόθεση, το δίπλωμα του αιτούντος της κύριας δίκης έχει ληφθεί εντός κράτους μέλους, δεν είναι όμως δίπλωμα αρχιτεκτονικής.

32. Αφετέρου, υπενθυμίζω τους λόγους για τους οποίους το δίπλωμα δεν περιλαμβάνεται στην αποκλειστική απαρίθμηση του πίνακα του άρθρου 11 της οδηγίας. Όπως έχει δεχθεί το Δικαστήριο με την απόφαση Dreessen I, «κατά του συμπεράσματος αυτού δεν μπορεί να αντιταχθεί ότι οι πρώην σχολές μηχανικών, οι οποίες δεν διέθεταν τμήμα αρχιτεκτονικής, έχουν ενταχθεί, από το 1971 και εντεύθεν, στις Fachhochschulen, τα πτυχία των οποίων εμπίπτουν στο καθεστώς αναγνωρίσεως που θεσπίζει η οδηγία [23]». Εντούτοις, «[...] αν αυτή η ονομασία ήταν ακατάλληλη ή ελλιπής, εναπέκειτο στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ήτοι στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, να ζητήσει και να επιτύχει τροποποίηση της οδηγίας προς επανόρθωση του *σφάλματος* ή θεραπεία της *παραλείψεως*» [24].

22 – Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1993, C-19/92, Kraus (Συλλογή 1993, σ. I-1663, σκέψη 15).

23 – Σκέψη 14.

24 – Όπ.π. Πρέπει να σημειωθεί ότι από τις τωρινές τροποποιήσεις σχετικά με την οδηγία δεν προκύπτει καμία μνεία ως προς την εγγραφή στον σχετικό πίνακα των διπλωμάτων που έχουν χορηγηθεί, πριν από το 1973, από τις «Fachhochschulen», τμήμα «Allgemeiner Hochbau». Βλ. την πρόταση οδηγίας 98/C 28/01 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, που τροποποιεί τις οδηγίες 89/48/ΕΟΚ και 92/51/ΕΟΚ σχετικά με το γενικό σύστημα αναγνώρισης των επαγγελματικών διπλωμάτων και συμπληρώνει τις οδηγίες 77/452/ΕΟΚ, 77/453/ΕΟΚ, 78/686/ΕΟΚ, 78/687/ΕΟΚ, 78/1026/ΕΟΚ, 78/1027/ΕΟΚ, 80/154/ΕΟΚ, 80/155/ΕΟΚ, 85/384/ΕΟΚ, 85/432/ΕΟΚ, 85/433/ΕΟΚ και 93/16/ΕΟΚ όσον αφορά το επάγγελμα του νοσοκόμου υπεύθυνου για γενική περίθαλψη, του οδοντιάτρου, του κτηνιάτρου, της μαίας, του αρχιτέκτονα, του φαρμακοποιού και του ιατρού (ΕΕ C 28, σ. 1), και την κοινή θέση (ΕΚ) 20/2000, της 20ής Μαρτίου 2000, που καθορίστηκε από το Συμβούλιο με τη διαδικασία του άρθρου 251 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, για την έκδοση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που τροποποιεί τις οδηγίες του Συμβουλίου 89/48/ΕΟΚ και 92/51/ΕΟΚ σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων, καθώς και τις οδηγίες του Συμβουλίου 77/452/ΕΟΚ, 77/453/ΕΟΚ, 78/686/ΕΟΚ, 78/687/ΕΟΚ, 78/1026/ΕΟΚ, 78/1027/ΕΟΚ, 80/154/ΕΟΚ, 80/155/ΕΟΚ, 85/384/ΕΟΚ, 85/432/ΕΟΚ, 85/433/ΕΟΚ και 93/16/ΕΟΚ που αφορούν το επάγγελμα του νοσηλευτού υπεύθυνου για γενικές φροντίδες, του οδοντιάτρου, του κτηνιάτρου, της μαίας, του αρχιτέκτονα, του φαρμακοποιού και του ιατρού (ΕΕ C 119, σ. 1).

33. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του Conseil national de l'ordre des architectes, απλώς ο νομοθέτης δεν θέλησε να περιλάβει το δίπλωμα του πολιτικού μηχανικού στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Ο N. Dreessen δεν μπορεί να λάβει άδεια ώστε να μπορέσει να εγκατασταθεί στη χώρα ως ανεξάρτητος επαγγελματίας, διότι δεν διαθέτει τον τίτλο του αρχιτέκτονα. Δεν μπορεί να ζητήσει να ληφθεί υπόψη η επαγγελματική του πείρα με βάση την αρχή που έθεσε η προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου.

34. Κατά την επιχειρηματολογία αυτή, όταν εκδίδεται μια οδηγία στηριζόμενη το άρθρο 57 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 47 ΕΚ) για να ρυθμίσει την πρόσβαση σε επάγγελμα, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι εθνικές αρχές οφείλουν να τηρούν το γράμμα των διατάξεών της και να μην προβαίνουν σε συγκριτική εξέταση λαμβάνοντας υπόψη τις ικανότητες και τα προσόντα που πιστοποιούνται, τηρουμένων των εθνικών διατάξεων. Με βάση τη λύση αυτή, η οδηγία προβλέπει περιοριστικά τα αναγνωριζόμενα διπλώματα. Έτσι, εάν ληφθεί υπόψη η κτηθείσα επαγγελματική πείρα, το αποτέλεσμα θα είναι η τροποποίηση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας.

35. Στο ίδιο πνεύμα, η Ιταλική και η Γαλλική Κυβέρνηση θεωρούν ότι η οδηγία δεν παρέχει καμία διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη. Θεωρούν ότι οι εθνικές αρχές έχουν την υποχρέωση να μην αποκλίνουν από τη ρητή απαρίθμηση των τίτλων στο άρθρο 11 της οδηγίας. Η προσφυγή σε οποιαδήποτε συγκριτική εξέταση αποκλείεται λόγω της ίδιας της υπάρξεως του μηχανισμού αυτόματης αναγνωρίσεως των τίτλων που απαριθμούνται στον πίνακα περί του οποίου κάνει λόγο η προαναφερθείσα διάταξη.

36. Με τα επιχειρήματα αυτά υποστηρίζεται ότι η προσφυγή στον νομολογιακό κανόνα που συνάγεται από την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου έχει ως αποτέλεσμα την αναθεώρηση του γραπτού κειμένου της οδηγίας, στην οποία μόνο τα κράτη μέλη δικαιούνται να προβούν.

37. Θεωρώ ότι το σύνολο των επιχειρημάτων αυτών είναι αβάσιμο εν προκειμένω.

38. Το άρθρο 52 της Συνθήκης αφορά την κατάργηση των περιορισμών σε βάρος της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Συναφώς, η ελευθερία εγκαταστάσεως είναι μια θεμελιώδης ελευθερία στο σύστημα της Κοινότητας [25].

39. Ο σκοπός της οδηγίας είναι σαφής. Τα κράτη μέλη θέλησαν να καθορίσουν ορισμένες ελάχιστες απαιτήσεις όσον αφορά την εκπαίδευση και τα προσόντα, η τήρηση των οποίων συνεπάγεται την υποχρέωση των κρατών σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός μέσω του περιορισμού της ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως. Πράγματι, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, το άρθρο 52 επιβάλλει μια συγκεκριμένη υποχρέωση επιτεύξεως

25 — Απόφαση Kraus, προαναφερθείσα, σκέψη 16.

αποτελέσματος, η εκτέλεση της οποίας πρέπει να διευκολύνεται, αλλά να μην εξαρτάται [26] από την εφαρμογή κοινοτικών μέτρων. Η έκδοση οδηγίας περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως δεν μπορεί να αλλοιώσει τη νομική αξία θεμελιώδους αρχής την οποία θεσπίζει η Συνθήκη [27].

40. Κατά συνέπεια, ενόψει της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου [28] και σε αντίθεση με όσα εξέθεσα στην υπόθεση Erpelding [29] προτείνω στο Δικαστήριο να εφαρμόσει την αρχή που συνάγεται από την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου.

41. Πράγματι, η περίπτωση του N. Dreessen προσφέρεται για μια νέα εφαρμογή των νομολογιακών κριτηρίων που έχει θέσει το Δικαστήριο. Όσον αφορά το δίπλωμα πολιτικού μηχανικού του αιτούντος της κύριας δίκης δεν μπορεί να εφαρμοστεί ο προβλεπόμενος από την οδηγία μηχανισμός αυτόματης αναγνωρίσεως. Παρά ταύτα, από τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως προκύπτει το παράδοξο της επαγγελματικής καταστάσεώς του. Πράγματι, οι αρμόδιες εθνικές αρχές, δεχόμενες ότι άσκησε τη δραστηριότητα του αρχιτέκτονα επι 25 έτη, του αρνούνται σήμερα τη δυνατότητα να ασκήσει την ίδια δραστηριότητα ως ανεξάρτητος επαγγελματίας. Η περίπτωση του N. Dreessen βρίσκεται εκτός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας, καλύπτεται όμως άμεσα από το άρθρο 52 της Συνθήκης.

42. Πιστεύω ότι οι εθνικές αρχές έχουν την υποχρέωση να εξετάσουν το δίπλωμα πολιτικού μηχανικού του N. Dreessen, καθώς και τη σχετική πείρα του την οποία απέκτησε εντός του κράτους μέλους ιθαγενείας του, προβαίνοντας σε σύγκριση μεταξύ, αφενός, των ικανοτήτων που πιστοποιούνται με τον τίτλο αυτό και της σχετικής πείρας και, αφετέρου, των γνώσεων και προσόντων που απαιτεί η βελγική νομοθεσία.

43. Επ' αυτού, πρέπει να διευκρινιστεί το ακόλουθο σημείο. Όπως υπενθύμισε η Επιτροπή την ημέρα της προφορικής διαδικασίας, δεν πρόκειται με κανένα τρόπο να επιβληθεί στις εθνικές αρχές η υποχρέωση αναγνωρίσεως της ισοτιμίας του διπλώματος πολιτικού μηχανικού. Η σχετική υποχρέωση δεν αφορά το αποτέλεσμα της συγκριτικής εξετάσεως, αλλά βρίσκεται σε προηγούμενο στάδιο. Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να προβούν στην εν λόγω συγκριτική εξέταση. Τα συμπεράσματα στα οποία θα καταλήξουν εναπόκεινται στην εκτίμησή τους και μόνον. Με τον τρόπο αυτό, θα τηρηθούν πλήρως τόσο το γράμμα όσο και το πνεύμα της οδηγίας. Η εφαρμογή της νομολογίας Βλασσοπούλου ουδόλως μεταβάλλει τον μηχανισμό αυτόματης αναγνωρίσεως της οδηγίας. Αφορά μόνον την υποχρέωση αντικειμενικής εξετάσεως της ουσιαστικής αξίας τού υπό εξέταση διπλώματος.

44. Εντούτοις, η ως άνω συγκριτική εξέταση πλαισιώνεται από νομολογιακά κριτήρια αναγνωρίσεως.

26 – Σκέψη 13.

27 – Απόφαση Hocsman, προαναφερθείσα, σκέψη 31.

28 – Προαναφερθείσα απόφαση Hocsman.

29 – Απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2000, C-16/99, Erpelding (Συλλογή 2000, σ. I-6821, σκέψεις 58 επ.).

45. Για να προβούν ορθά στη σύγκριση αυτή οι αμόδιες αρχές πρέπει καταρχάς να λάβουν υπόψη τον βαθμό των γνώσεων και προσόντων που μπορεί να συναχθεί ότι έχει ο ενδιαφερόμενος με βάση το υπό εξέταση δίπλωμα [30]. Τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να λάβουν υπόψη τις διαφορές σχετικά με το νομικό πλαίσιο του οικείου επαγγέλματος στο κράτος μέλος προελεύσεως, αλλά και με το πεδίο εφαρμογής του.

46. Οι βελγικές αρχές υποχρεούνται να εξακριβώσουν την ουσιαστική αξία του διπλώματος του N. Dreessen. Πρέπει να εξετάσουν το περιεχόμενο της παρασχεθείσας εκπαιδεύσεως και τις ικανότητες που απορρέουν από αυτήν. Σ' αυτές εναπόκειται να εκτιμήσουν αν το δίπλωμα αυτό, που χαρακτηρίζεται επισήμως ως «δίπλωμα πολιτικού μηχανικού», παρέχει όλες τις αναγκαίες εγγυήσεις ότι ο ενδιαφερόμενος έχει εκπαιδευτεί για να ασκήσει στην πράξη το επάγγελμα του αρχιτέκτονα.

47. Οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να εφαρμόζουν εθνικά κριτήρια. Προς αποφυγή διακρίσεων σε βάρος των υπηκόων των άλλων κρατών μελών, υποχρεούνται σε αυστηρή τήρηση των όρων που θέτει το εθνικό δίκαιο, όπως αυτοί ισχύουν για τους ημεδαπούς.

48. Αν οι βελγικές αρχές καταλήξουν μετά την αναγκαία συγκριτική εξέταση στο συμπέρασμα ότι ο τίτλος του N. Dreessen δεν αντιστοιχεί πλήρως προς τον απαιτούμενο για την άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα στο Βέλγιο, τότε, όπως έγινε δεκτό και με τη σκέψη 19 της προαναφερθείσας αποφάσεως Βλασσοπούλου, θα πρέπει να του παράσχουν τη δυνατότητα να αποδείξει ότι απέκτησε τις γνώσεις και τους τίτλους που του έλειπαν [31].

49. Η συγκριτική εξέταση πρέπει να περιλαμβάνει επίσης την επαγγελματική πείρα του ενδιαφερομένου. Η εκτίμηση των ικανοτήτων του αιτούντος της κύριας δίκης δεν περιορίζεται στον τίτλο, αλλά καλύπτει και τις βεβαιώσεις που χορήγησαν οι διάφοροι εργοδότες.

50. Επιπλέον, η απόφαση με την οποία οι αρμόδιες αρχές αρνούνται να χορηγήσουν τη ζητούμενη άδεια πρέπει να είναι λεπτομερώς αιτιολογημένη και να εκθέτει τους λόγους της απορρίψεως της σχετικής αιτήσεως. Κατά της εν λόγω νομικής πράξεως πρέπει να μπορεί να ασκηθεί ένδικη προσφυγή ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προς έλεγχο νομιμότητας έναντι του κοινοτικού δικαίου.

51. Συμπερασματικά, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη το δίπλωμα πολιτικού μηχανικού του αιτούντος της κύριας δίκης, καθώς και τη σχετική πείρα

30 — Συναφώς, οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να εκτιμήσουν αν μπορεί να γίνει επίκληση των γνώσεων που απέκτησε ο προσφεύγων στο πλαίσιο είτε ενός κύκλου σπουδών είτε πρακτικής πείρας, προκειμένου να αποδείξει ότι απέκτησε τις γνώσεις που του έλειπαν (βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις Βλασσοπούλου, σκέψη 20, και Fernández de Bobadilla, σκέψη 33).

31 — Σημειώνω ότι το conseil d'appel d'expression française de l'ordre des architectes θεώρησε στις 16 Ιουνίου 1999 ότι ο N. Dreessen είχε τα προσόντα και τις γνώσεις που απαιτούνταν (βλ. την απόφαση 389, της 16ης Ιουνίου 1999, του conseil d'appel d'expression française de l'ordre des architectes).

του, προβαίνοντας σε σύγκριση μεταξύ, αφενός, των ικανοτήτων που πιστοποιούνται με το δίπλωμα αυτό και την πείρα αυτή και, αφετέρου, των γνώσεων και των προσόντων που απαιτεί η βελγική νομοθεσία.

52. Για να προβεί στη σύγκριση αυτή πρέπει να στηριχθεί στην εθνική ρύθμιση, εφαρμοζόμενη τηρουμένων των αρχών της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αναλογικότητας.

Πρόταση

53. Βάσει των ανωτέρω παρατηρήσεων προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

«Το άρθρο 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 43 ΕΚ) έχει την έννοια ότι, σε μια κατάσταση στην οποία ένα δίπλωμα δεν καλύπτεται ρητά από οδηγία περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, όταν κοινοτικός υπήκοος υποβάλλει αίτηση προς χορήγηση αδείας ασκήσεως επαγγέλματος, η πρόσβαση στο οποίο εξαρτάται, κατά την εθνική νομοθεσία, από την κτήση διπλώματος ή από επαγγελματικά προσόντα, οι αρμόδιες αρχές του οικείου κράτους μέλους υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη το δίπλωμα, καθώς και τη σχετική πείρα του ενδιαφερομένου, προβαίνοντας σε σύγκριση μεταξύ, αφενός, των ικανοτήτων που πιστοποιούνται με το δίπλωμα αυτό και την πείρα αυτή και, αφετέρου, των γνώσεων και των προσόντων που απαιτεί η εθνική νομοθεσία.

Αν το δίπλωμα και η σχετική πείρα δεν ικανοποιούν τις εθνικές απαιτήσεις, οι εθνικές αρχές πρέπει να παράσχουν στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να αποδείξει ότι έχει τις γνώσεις και τους τίτλους που του λείπουν, τηρουμένης της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αρχής της αναλογικότητας.»